

11728-1

6

ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА!

У МАРИЙ ДРАМАШ

ССР Ушэм Калык Комисар-влак Совет вуйлатышэ
В. М. МОЛОТОВ йолташ

1935 ий

МАРИЙ ОБЛАСЬ
КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

Август № 8

ЙОЧА-ВЛАКЫМ ончымаш да аважым пагалымаш

Совэт элыштэ йэш—сэрийозный да кугу паша. Йэш үдрамашым кид йүмалнэ ашнышэ да пөр-йэнг илышым нэлэмдэн шогышо институт гыч йөрәтән, кэлшән да эллан күлэш пашам ышташ ушнышо пөрйән дән үдрамашын ушэмышкыжэ савырныш. Үдрамаш права дән экономик шотышто марийжэ кид йүмачын лэктэ. Йэш илыш уэмашын чийжэ тыштэ. Мэмнан элыштэ үдрамаш экономик шотышто шкэ вуйан лийэ. Тудо пашам кэч кунамат муын кэртэш. Пөрйәнг йоратыдымэ үдырамаш дэч ойырлән кэртэш гын, үдрамашат йоратыдымэ марийжэ дәнэ илаш ок тунгал. Ойырлымаш права—шупшын галаш лийдымэ права улэш. Тидэ права помэшык-капи-

талист строй ваштарэш кредалмаштэ налалтэ. Мэмнан элыштэ массын илышыжэ ок нөлталалт, социалист порьадкэ ок күш да ок пэнгьдэмдалт ыльэ гын, тудо нымолан йөрдэ кнага ластыкэшак кодэш ыльэ.

Мэмнан йэш илыш шотышто могай рэволюций лиймым палэмдэн ончыктышаш вэрч, колхозницын илышыжым рэволюций лиймэ дэч ончылсо кресаньык үдрамашын кочо илышыж дәнэ гына тангастарән ончаш күлэш. Ожно шагал кресаньык ватыжым кырыдэ илән. „Ватэтым игышыван лиймэшкыжэ, а игышывэтым кугу лийын шумэшкыжэ кырэ“—тыгэракын либэральнэ тошто

шомак каласа ыльэ. Вэсыжэ эшэ мундыркырак кайа ыльэ: „Ватэтым кэчывал дән кас кочкыш дэч ончыч кырэ, кырэдалдэ үстэл төрыш ит шич“. „Мудрый“ тошто шомак дәнэ каласэн пуымо рэволюций дэч ончылсо илыш тыгайэ ыльэ. Кызыт иктаж кө нинэ шомакым колхознице-влак-лан каласа гын, нуно воштылаш вэлэ тунгалыт.

Мэмнан элыштэ буржуазнэ отношэньэ пытымылан көра буржуазнэ форман йэшланымашат пытыш. Мэмнан элыштэ „пойан качым“ альэ „йорло үдырым“ ситыдымашан, но пойан качылан кө кычалаш тунгалэш. Туглар—тугачэ манмэ кушко йомо. Чыла тидэ кызыт нэлэ омо ужмо нэргэн йомак колтымыла вэлэ түчэш. Үдрамаш пөрйәнг дән төр правам историйыштэ пэрвой кана нальэ. Мэмнан элыштэ чын, кугу, нымо дэнаг амыртыдымэ да мыскылалтдымэ йоратымаш вэлэ үдыр дән качым ватак-марийак ыштән кэртэш. Йэш илыш шотышто пашана моткоч сай, чыла йэшыштэ да үдыр налдымэ рвэзэ-влак коклаштат пэш сай манмаш түргоч лэктын койышланымаш лийэш ыльэ. Укэ! Мэ үдрамашын правдымыжым пытарышна. Тудлан паша ышташыжэ, шкэ сэмын илашыжэ да творчэстыжым вийангдашыжэ кумда корным почын пуышна. Сатулымо сэмын үдыр налмашымат пытарышна. Тугэ гынат, капиталист общэствэ дэч кодшо косан нэлытшым тачэ маркэат шкэ үмбаланна нангайэна. Тидэ каргымэ нэлыт йэш илышыштат шукуж годым пужгала.

Ик тыгай нэлытлан йэш илышым куштылго шоныш дән да шотдэгычэ ончымаш шотлалтэш. Моральнэ шотышто түрлө вэлым тайныштшэ йэн-влак Октябр социалист рэволюцийын пөрйәнг дән үдрамашлан пуымо моткоч кугу эрыкшым, йэш илышыштэ түрлө пошлостыым ыштымаш правам пуымо сэмын умлэныт. Тыгай йэн-влак шукунак огытыл. Тугэ гынат, нунын „пашаштым“ орландарыдэ кодаш ок лий. Шкэ игышывыжым кудалтән кодышо ачам, шкэ шонго ача-аважым мондышо эргым калык ончылан пэш чот шылдалаш күлэш. Мэмнан альэ маркэат тыгай йэн-влак үмбак нимо лийдымыла ончат. Ты шотым умылаш жап шуын. Нуно общэствэ ваш-

тарэш шогышо элемент улыт. Тыгай йэн-влак совет стройлан кўлдымаш пашам ыштылыт.

Йэшым тыгэ ончымаш кужэч лэктэш? Тидэ ўдрамашым кул сэмын, малымэ шартыш арвэр сэмын, кучылташ да кудалташ лийшэ ўзгарла ончыма гыч лэктэш. Сознатэлына пролетар вэлэ шкэ йэшым: ватыжым, игшывыжым, ачаж дэн аважым пагала, чамана. Буржуй ача-аван эргыжэ-влак гына йэш ўмбакальэ ўдрамаш ўмбакальэ осал тушманым шонэн кэртят. Йэш да тудын нэргэн тыршымаш—мэшчанствэ лийэш, манын тыгыдэ поян дэн „лэвак-влак“ вэлэ кутырэн кэртят. Мөнгэшла, йэш илышым айда-лийжэ, „босьяк“ сэмын ончымаш чын мэшчанствэ лийэш.

Йэшын сай члэнжэ лийаш—шкэ ыштышаш пашам шуктымаш лийэш. Йэшын начар члэнжэ мэр паша йэн, калыклан кўлэш паша йэн лийын ок кэрт. Активист общэствэнник погынымаштэ ўдрамаш правам аралэн ойла да мөнгыштыжэ ватыж дэн икшывыжым вурса, альэ кыра гын, тудо активист огыл. Тудо иктым шонэн вэсым ойлышо, йэнлан сай лийаш тчышэ кўлдымаш айдэмэ.

Общэствэ кызыт эшэ чыла игшывым шкэ ўмбакальжэ ончаш налын ок кэрт. Сандэн ўдрамаш права дэнэ экономик шотышто пөрийэн дэн ик тэр гынат, кызытсэ жапыштэ эн начар могоырлан шотлалтэш. Тидлан лийын ўдрамашым аралыдэ ок лий. Йэш ўмбакаль куштылгын ончымаш шукыж годым пөрийэн кокла гыч лэктэш. Мутлан, шукыж годым ачажэ йоча ончылаш пашам аважэ ўмбакаль кудалтэн, шкэжэ тидэ паша дэч йөршэш утлынежэ.

Совет элыштэ пөрийэн дэн ўдрамашым ик тат окымэш ваш-ваш кэлшыдэ йөратыктыдэ илыкташ ок тўнгал. Совет законнын ойырлышаш права эшэ нигөланат курваланаш эрыкым ок пу. Тудо пөрийэн могоырымат, ўдрамаш могоырымат, ик тора мутым кучыкта. Тыштэ утларак мут кучымыжо нэргэн пөрийэнгым ойлэна.

Игшывэ дэч посна йэшын кўлэшыжэ изэмэш.

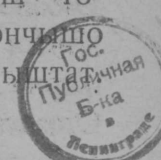
Йоча-влакым ончэн куштымаш каньылэ пашак огыл. Нуно тыршымаштэ пашам кугун йодыт, ты пашам пөрийэн дэн ўдрамаш-влак коклаштэ тэр пайлыман. Алимэнт нэргэн законным илышышкэ пэш чот пэнгыдын пуртэн шогыман.

Игшывым аважэ кидэш кудалтэн кодышо, шкэнжым „ўдыдэ, тўрэддэ мўшкыр тэмэн илышэ“ кайыклан шотлышо закон пудыртышо ача йэн. Йоча-влакым ончэн куштымаш дэч шылаш тчышэ ача-ава ўмбакаль айда лийжэ манын ончымаш суд орган-влакат закон пудыртымашым

Буржуазнэ общэствыштэ йэш шалана. Ўдрамаш кап-кыл дэн торгайымаш эрэ шарла. Кажнэ ийын кажнэ кугыжанлаштэ йоча шочмаш эрэ изэм толэш. Ўдыр дэн качэ ушнымаш шагалэмэш. Мэмнан рвэзэ калык, ватак-марийак лийыт, игшывэ шочмаш кушкэш. Социализм—айдэмым пагалымаш да калык вийан кушкын толмаш лийэш. Моральнэ да вийанлык шотыштат мэмнан рвэзэ-влакна тўнхамбалнэ пэрвой вэрым налын шогат. Мэмнан рвэзэ-влакнан койышыжо социализм вэрч чарныдэ кредалмаштэ воспитаталалтэш. Тидэ кредалмаш дэнэ йажарланымашым да ўдрамашым сөснала ончымашым кэлыштараш ок лий.

746,420 №-ан 20 ийуньышто лэксэ „Правда“ газэтын ончыла статьяжэ гыч.

УШЭШ ВОЧДЫМО КУАНЫМАШ

1935 ий. Ийуль тылызэ. Чытыдымэ шокшо. Каваштэ ик пыл лапыкат ок кой. Пуйто мландэ ўмбаке кандэ пундашан кугу под кумыкталтын. Кэчын шокшо йужшо дэн уржа кўэш. Уржа пырчэ кутко муно гай лийын. Лёзангын чумырга. Ошалгэ тўс уржа пасум лэвэдэш. Тачэ огыл гын, эрла тўрэдшым вучышыла койэш.

Ужар шудо пўчкылт возын, кукшу шудыш савырнэн каваныш опталтэш. Кас йэда пашачэ-влак гармонь почэш сылнэ мурым муралтэн мўнгышкышт толыт. Илалшэ пўрйэнг, ўдрамаш-влакат рвэзыла койын тўрлө мускарам ойлыштын вуйгэ ошкылыт.

Ик кастэнэ шудо ыштышаш планым тэмэн, мўнгө пўртылмө годым, рвэээ-влан куанэн ошкылыт. Кас йуалгэ йужым муро йўк пўчкын уржа пасу могоырыш лупшалтэш:

Кошкэн шушо пушэнгыжэ
Йўр толмо дэн иланыш.
Йорлын илшэ Тачанажэ
Колхозэшна тўсланыш.

Илалшэ колхозник-влакат муро йўкым вийан-дат. Уржа пасуш куснышаш онг вийышт оваргэн талын шўла.

Лач ик Марпа гына пашазэ тўшка дэч вараш кодын нэлын шўлэн, эркын ошкэда. Тудо мўшкыран. Мўшкыран ўдрамашын ушыжо эрээк аза ыштымэ нэргэн. „Кузэ ласканрак ыштышаш ыльэ“ шона, тыгак Марпат шонэн ошкэдэн.

Тудо авадын ойлымыжым шарна:

Ожно... Марпан аважэ Овдачи Кашар йалыш марлан толын. Ик-идалык гыч мўшкырым нумалын. Тудо мўшкыран нэлэ капшэ дэн сурт кўргө пашам ыштэн: пум, вўдым нумалын. Тыгак паша жап. Уржа шуын. Тудо нэлын шўлэштын нурыш йўсланэн коштын. Тыгэ мўшкыран нэлэ капшым туржын, каньылын илашыжэ логалын огыл.

Йўратымэ марийжэ, Овдачийын тўс гыч возын, йўсланэн толашымыжым ужын гынат, шы-матэн ойлымыжо дэч молым ыштэн кэртын о-гыл. Уржа кэчын шуын, суртышто паша йэнг укэ дэн жапыштэ погэн налаш вашкыктэн. Жапыш-

тэ погэн от нал гын, йогэн пыта. Вара талук мучко шужаш логалэш.

Лийшэ уржам тўрэдмэк урлык шийаш тўнгал-ман. Адак нэлэ кылтам, мэшаком нумалдэ ок лий. Кылтам пуртымо годымат ораваш, каваныш нўлташ логалын.

Вара шыжым парэнгым луктын пытарымэк, Овдачи кыньэ кўраш пижын. Лач тидэ жапыш-тэ нэлэ пагыт толын шуын. Овдачи ышкэнжым шижын, мўнгышкыжэ куржаш тўчэн. Корнышто пэш чот йўсланэн толашаш тўнгалын. Ошкыл кэртдэ мландэ ўмбалнэ кэчкыж почангын. Вара шыпланэн.

Тунам ўрдыж гыч аза магырымым колын, пошкыдо ватэ куржын мийэн. Пэлэ колышо Овда-чийым мўнгышкыжэ нангайэн. Нэрышкыжэ шэ-ным йўлалтэн ўпшынчыктэн, адак кон-шудо вў-дым подылтэн... Овдачи колмаш гыч кодын. Сыр-мыжэ дэнэ ўдыр азажым тынэш пурташ нами-йэнат, „айда йўра“, Марпа лўмым возо“ манын,

Тыгэ Йўшкар-ола район, Кўшнур йал совет, „Марий“ колхозын ударницыжэ Йўмашина Марпа ышкэ шочмыжо нэргэн авадын ойлымыжым шар-нэн, мўнгө толын шумыжымат шижын огыл.

Кызыт тудо ударницэ. Нурэш шочын, удар-ницэ лийын. Тудын шочмыжо годым, аваж дэн ачажэ у илыш ыштымаштэ талын кучэдалын кэр-тэш, талэ ударницэ лийэш манын шонэн огытыл.

Тыгэ Йўмашина Марпа „айда йўра „Марпа лийжэ“ манма гыч ударницэ да знатнэ йэнг ли-йын. Кызыт тудо ышкат мўшкыран... Ала ава-жэ (Овдачий) сэмынак тудланат тўрэдмашэш, альэ кылта пуртымашэш азам ышташ логалэш?... Ала тугак эртэн кайшэ ораваш аважэ дэн ко-гынныштым пыштэн колтат?... Шошым ик погы-нымаш... У устав... шойа дыр. Йўмашина Мар-па мўнгышкыжэ толмэкат, йатыр мартэ шонэн шинчэн.

Тэвэ окна йўмак ала могай изи рвэээ кур-жын тольо.

— Йынгай, йынгай... Тыйым правлэнийыш кўштат, кызытак.

Марпа ўрын: „Мо тугай, мўшкыран улмэм

дэнэ нэлын коштам гынат, моло дэч вараш код-машэм укэ... Молан ұжыктат гын...“ шонэн прав-лэнийыш мийэн пура. Ұстэл дэк аптыранэнрак лишэмэ.

— Тыланэт Марпа, сталинский у устав почэш, мұшкыран улмэтлан дэкрэтнэ отпуско пуалтэш,— маньэ колхоз вуйлатышэ.

Марпа йывыртэнат ыльэ, вара ала мом шонал-тышат, шыдын пэлэштыш:

— Вара мыланэм паша кэчыжым ышташ кō тунгалэш?... Тэвэ вашкэ уржа шуэш,—маньэ.

Тыланэт кокла шот дэн паша кэчэ шотлалтэш.

Марпа уэш куанымыж дэнэ „шыр-р-р“ вош-тылалын йўкын пэлэштыш:

— Тугэ гын, тыйын каласымэ у сталинский уставэтлан кугу тау. Тыгэ, у устав почэш, мұш-кыран ұдрамашлан кок тылызэ канэн илаш йон лиймыжлан тау, тыгэ Йумашина Марпа ўмбач-ўмбач тау мутым каласэн, мōнгыжō ошкыльо.

Рэдакцэ дэч:

Кызыт Йумашина Марпа отпуском налын канэн ила. Марпа сэмын канэн илшэ ўдрамаш-влак тэний йатыр улыт. Тидэ сталинский устав почэш лийын шога. Тыгай илыш Совет Ушэмыштэ гына лийын кэртэш.

УЛШО ЧЭРЫМ СЭНГЭНА

Шарнэм мыйэ
Тошто ойгым,
Шарнэм мыйэ
Куп лаврам,
Шыжэ йўд гай
Тошто элым,
Поп, кулак дэн
Сут тōрам.
Сур мэранг гай
Лўдыш илыш
Сут тōра дэч
Шэм шэмэр.
Шыжэ пылла
Шарлыш мучко
Шэм йаллашкэ
Тўрлō чэр.
Тубэркульоз,
Кугу логар,
Шинча чэржэ,—
Эх, кунар.
Тўлыштарышт,
Ўнқыртарышт,
Чот орланыш
Шэмэр мар.
Поп, кулакшэ,
Тор мужангшэ
Пич йўд сэмын
Ангыртэн,

Шэм пычкэмыш
Калыкнажым
Кучэн шогышт
Кормыштэн.
Эртыш пагыт.
Шэмэр калык
Илыш кунжым
Кўш нōлтэн,
Кушкын вийан
Колхознажэ,
Социализм
Корно дэн.
Поп, кулакын,
Тор мужангын,
Кодын огыл
Тўсыжат.
Вашкэ ындэ
Пыта чылтак
Кодшо шўшō
Ўпшыжат.
Куп лавра гыч
Лэкшэ чэржэ
Пэш мўндўркō
Чонгэштэн,
Чэк вэс вэкэ
Буржуй дэкэ
Шанчын вийжэ
Чактарэн.

Колхоз калык
Ындэ кэчын
Культурангын
Ошкылэш.
Кодшо торым,
Тўрлō чэрым
Мэдицина
Кодылэш.
Акай, павай,
Чэвэр йынгай,
Колышт налза
Мыйын мутэм.
Илыш корным
Виктарымаштэ
Кўлэш ойым,
Каласэм:
Чот тыршалза,
Ида чакнэ,
Чатка лийжэ
Илымэ вэр.
Нур пасушто
Паша муро
Шэргылт кайжэ
Эр дэн эр

Лэкайн.

САЙ СИЛОС ВЭРЧ КУЧЭДАЛМАН

Силос тидэ шуктымо шудо. Шуктымо кийар, альэ моло түрлө пакча йэмыж айдэмэ кап-кылан пэшак кугу пайдам конда. Тыгак шуктымо шудо— силос ушкал, шорык, имньэ, сөсна да моло вольккланат пэш сай күлэш кочкыш. Сандэнэ чыла шөр сатулык фермыштэ да колхозлаштэ, тугак совхозлаштат, силос вэрч альэ мартэ нигуна-мат тынар кучэдалдымын кучэдалын кумдан шараш пижман. Силосын пайдалыкшэ нэргэн кугынак кутыршашат укэ. Силосым ушкаллан пукшэт гын, шөрым утларак волта. Адак силос кормым ышташ ала могай шэргэ акан шудат ок күл. Тыгэ кормым кугун ыштэн волькк шукэмдымаш пашамат нөлталаш куштылго.

Силослан кэчэ шудо, вэс кана солымо клэвыр, парангэ шудо, думын шындымэ йошкар ушмэн, пакча йэмыж шудат йөра. Тылэч посна пакчаштэ, пасушто, купышто да олыкышто шочшо куштыра шудат йөрат. Силосым выньэмэш, траншэйш, силос башньэш,—полубашньэш оптат. Башньэ, полубашньэ ышташ кугу роскот лийэш манына гын, эн куштылгын, роскот дэч посна выньэмэш ышташ лийэш. Лач ошман вэрыштэ гына выньэм пырдыжым онга дэн, альэ моло сэмын ошма йогымо дэч авыраш күлэш.

Силос оптымо вэрым волькк вүта пэлэн, альэ моло вэрэ күкшака вэрэш ондакак күнчэн йам-

дылыман. „Чыла колхозыштат силос лийжэ“—манмэ лозунгым колхоз-влак ушыш налын шуктэн толман. Тунам мэ волькклан корма укэ манмым мондэн кэртына.

СИЛОС ВЫНЬЭМ НЭРГЭН

Ыштэн толма гыч палэ: силос выньэм 6—7 тон пурман талыака выньэмэш силос утларак шүын локтылалтэш. Сандэнэ силос выньэмым пэш куакшын да агысырын ышташ ок йөрө. Лу-лучко тон пурман силос утларак сай лийэш, шагал шүэш. Тыжэч палэ, 15 тон дэч шагал пурман выньэмын пайдажэ шагал. Выньэм кок түрлө уло: иктыжэ йыргэшкэ, вэсыжэ траншэй манмэ кужака выньэм лийэш.

Траншэйын көргыжө шагал гын, 100 тон силос пурман лийман. Волькк шот почэш силос кунар күлэш, тидлан могай выньэмым, траншэйым ышташ күлэшым тыгэ шотлэн лукман. Колхозышто ушкаллан идалук мучко силосым 200 кэчэ годым пукшат, кэжнэ кэчын ик вуй ушкаллан 15 килограмм силос күлэш, тидэ шот дэнэ чылажэ (15×200×3000 кг) 3 тон силос күлэш. Мутлан колхозышто 100 ушкалуло лийжэ сандэнэ 3×100-300 тон силос күлэш. Ик кубический мэтр выньэмыштэ, траншэйыштэ 600 кг., альэ 0,6 тон силос шотлалтэш. Тидым шинчэн налмэкэ могай выньэмым, альэ траншэйым ышташ күлэш, пэш куштылгын тидым шотлэн лукташ лийэш. Кум шүдө тон силослан 500 кубомэтран выньэмым, альэ траншэйым күнчаш күлэш, тиддэч посна адак выньэмыштэ силос пужлэн пытымылан 10% йэшараш күлэш, чылажэ 550 кубомэтран выньэмым ышташ күлэш. Тидэ 300 тон силосым кок траншэйэш гын, 275 кубомэтраныш, кум траншэйыш гын 165 кубомэтр гыч, ныл траншэйыш гын, 140 кубомэтр гыч опташ лийэш. Мутлан налына гын, траншэйын лопкытшо 3 мэтр, кэлгытшэ 3,75 мэтр, тунам вара кок траншэй ыштыма годым, кажнэ траншэй кугытшо 24,4 мэтр лийман. 300 тон силослан, кажнэ выньэмжэ 15 тон гыч 20 выньэм күлэш лийэш, тыгай шот кугу колхозлан йөрдымаш. Траншэй күнчымө годым тыгай шо-

тым шинчэн шогыман: траншэйын лопкытшо 2,5—3 мэр дэч изи ынжэ лий, кэлгытшэ лопкытшо дэч 25% утларак лийман. Тыгай траншэйыштэ силос сай пызырналт волэн шинчэш, вольыклан сай курго лийэш. Силос выньэмын пырдыжшэ онга, трэнча, кэрмыч, кў дэн шарэн опымо гын, тыгай выньэмыштэ силосыш лавра огэш пиж, шагалрак пужла. Силос выньэмын, траншэйым угылдымым, йыргэшкым ышташ күлэш, угылан выньэмыш йуж, вўд пура да силос пужлэнат кэртэш. Умасэ тошто выньэмын тўрлатымэ годым пырдыжшым, угылдымым йыргэшкым ыштыман, пырдыж гыч рок йогэн, лакэ лийын гын, тудым силос опымо дэч ончыч шун дэн нэрынчэн шындыман. Выньэмын йўлалтымэ известка дэн шўрэн шындыман. Выньэм кўргө копшангэ возалмэ дэч тыгэ ышталтэш. Шудо опымо дэч 2—3 кэчэ ончыч силос выньэмын пырдыжшым вўд дэнэ нўртыман. Вўдым лэйкэ гыч пожар машина шокш гыч шаваш лийэш. Вўд шавымэ дэн пырдыж гыч рэк ынжэ його, тидым сай шэкланыман. Адак силос выньэмыш йўр вўд, лавран вўд, йуж пырчат ынжэ пура, укэ гын, силос пужла. Силосым кылмыктыман огыл, кылмэ силосым вольыклан пукшэт гын, вольык туйэшка, колэнат кэртэш. Силослан солымо шудым выньэм дэк опымо сэмын гына кондыман. Силослышаш шудышто кў, ошма, лавра мойын ынжэ лий. Тыгай наста логалмэ дэнэ пўчкэдымэ машина локтылалт кэртэш, лавран силос дэнэ вольыкат туйэшка. Силосышко шудым пўчкэдыдэ опыман огыл. Машина укэ гын, товар дэнэ альэ кўртнўо кольмо дэнэ пўчкэдыман. Ковышта лышташ дэнэ моло пакча саска шудым пўчкэдыдэ опташ лийэш. Пакча саскам силос выньэмыш руэн тыгыдэмдэн опыман. Кэчэ шудо вургым 2—2,5 см. кутыш, моло тўрлө шудым 3—4 сантиметр кутышым пўч-

кэдыман. Силосыш опышаш шудышто 65—70% вўдыжгө лийман. Утларак ночко шудым пўчкэдымэ олым, арва, моло кукшо курго йўрэ силослыман. Выньэмышкэ опымо шудым пырдыж дэч утларак чоткыдын тошкыман. Шудым выньэмыш, траншэйыш тўр опыман, траншэйыш кажнэ кэчын ик мэр дэч шагал шудым опыман огыл. Выньэмыш, траншэйыш шудым опташ тўналмэ мўнгө тэмэн шуктымэшкэ кэчым кодыдэ опыман. Выньэмышкэ шудым тич опымэк жаплан ночко олым дэнэ лэвэдман. Йўршын оптэн тэмымэкэ, силос выньэмын, пўчкэдымэ олым нўртэн, арва, кукшо лышташ, альэ торф дэнэ лэвэдман. Тидын ўмбак 10—15 сантиметр кўжгытым шуным опыман. Шун ўмбак 40 см. кўжгыт рокым тўр шалатэн опташ күлэш. Силос выньэмын кошартэн лэвэдман, лэвэдмыжэ волэн шинчэш гын, угыч тўрлатыман. Йўштө шушаш годым выньэм ўмбак ик мэтыр кўжгыт олымым опыман. Силос выньэм тўр гыч пэл мэр өрдыжэшрак вўд йогашлан канавым кўнчыман. Выньэм ўмбалам онгадэнэ, альэ олым дэнэ лэвэдышым ыштыман.

КУЗЭ СИЛОСЫМ ВЫНЬЭМ ГЫЧ ЛУКМАН

Силосым выньэм гыч ик кэчэ годым вольыклан пукшаш ситышын ик канаштэ лукман. Ик кубомэтыр силос 0,6 цэнтэр нэлытан лийэш. Тидэ шот гыч кэчылан мыньар күлэшым шотлэн лукман. Силосым лукмэкэ кылмымэ, лавыргымэ дэч выньэмын олым дэнэ лэвэд кодыман. Выньэм гыч силосым ўмбачын тўр налын шогыман, кўшыч тўнгалын пундашыш шумэш тўр лукман. Выньэм альэ траншэй гыч силосым луктын пытармўнгө, силос выньэмын сайын эрыктэн шындыман. Тыгэ сай ыштэт гын силосыжат огэш локтылалт. Вольыкат тамлэ тамжэ дэн йўратэн кочкэш.

Йаслэ ўдрамаш илышым куштылэмда

Октябрь рэволюцо дэч ончыч шэмэр ўдрамаш-влак пөрт дэч, конга когэча воктэч пөрдал киймэ дэч, аза нүшкө дэч өрдышкө ойырлэн кэртын огытыл.

— Ўдрамаш айдэмэ огыл, конга воктэн тудын сомыл,—манын ожно ўдрамашым лүмдэныт.

Кэнэж паша жапыштэ йатыр паша йэнг кўлэш. Ўдрамаш-влак паша годым икшывым шўдыркалэн пасу пашашкэ кондыштыныт. Адак суртэшыштак изи икшывым ышкэтыштым пэтырэн кодэныт, альэ шонго кува-влак ончэныт. Тыгэрак ыштымэ дэн кажнэ ийын йатыр икшывэ-влак сусыргэныт: йужыжо шинчаштым шуралтэн ўмырэшлан сокыр лийыныт, йужыжо олымбач камбоч сусыргэныт, вўдыш пурэн кайэн колымаш, сөсна, пий пурын сусыргымаш пэш шуко лийэдэн. Адак кэнэжым тулым пижыктымэ дэч лўдын илаш логалын. Йоча пижыктымэ дэн шуко йал йўлэн.

Октябрь рэволюцо лиймэ дэч вара совет власть гына шэмэр ўдрамашлан сай, ласка йонимыштэн.

Йоча-влакым сайын ончэн кушташлан, авашт-влак пашам ушныктарэн, нимо шоньдэ, ласкан пашам ыштышт манын йоча йасльэ дэн площадкым почмо.

Йасльэ почмэк ўдрамаш-влак йаслын пайдажым умлыдэ, йочаштым йаслыш намийаш лўдыт ыльэ. Илэн толын шкэныштын йонгылыш пашаштым умылэн шуктышт. Кызыт йаслын пайдажым, молан кўлэшыжым умлэн шуктыштат, йасльэ почаш ўдрамаш-влак шкак тыршаш тўнгалыч.

„Ташнур“ промколхозыштат, йаслэ почмэк ўдрамаш-влак пэрвой ийлан икшывыштым йаслыш намийаш лўдыт ыльэ. Тэний гын чыла колхоз икшывэ-влак йаслыштэ илат. Ўдрамаш-влак нимо шоньдэ, ласка шоньмаш дэн пасушто пашам ыштат.

— Ындэ мөнгыштө икшывэм ала иктажэ мо лийэш, ала ўзгарым пудыртэн пытара, манын шонэн коштшо укэ. Тидын олмэш паша лэктыш вэрч гына крэдалыт. Мэмнан „Ташнур“ промколхозышто йаслэ лиймылан ындэ ныл ий шуэш. Тидэ ныл ий коклаштэ йаслына йатыр ви-йаңын.

Йаслыштэ йоча ончымаш сай шындалтын: йоча-влак коштмо пөрт көргым арун кучат. Кэчэ йэда кўварым мушкыт, кажнэ йочалан посна шўргө шовыч, койко, кўмыж-совла—чыла посна уло. Йоча-влак йаслэ пөртыш мимэк шкэ тувырыштым кудадын, вэс ош тувыр чикталтэш. Йоча-влак жапын кузэ эртымыжымат шиждэ, модын-воштыл эртарат.

Шукэртэ огыл мый лўмынак йаслын пашажэ ончаш мийышым. Мыланэм йаслэ вуйлатышэ Шабдарова йаслын сайлыкшэ дэн осалыкшым чыла ончыктэн кондышто. Йаслэ гыч, ончэн пытарымэк, столовойыш нангайыш. Столовойышто йоча-влак үстэл йыр шинчын, манной пучымышым ош киндэ дэн кочкын шинчаг.

— Ўмасэ гыч тагастарымаштэ, тэний йаслэ йатыр сайэмын. Ўмаштэ гын, ару шотат укэ ыльэ. Йоча-влаккан кажнылан шўргө шовычат ок ситэ ыльэ, тулэч моло ситыдымашат пэш шуко ыльэ,—манын Шабдарова кутыра.

— А продуктыжым кужэчын налыда?—манын йодым.

Продуктым Марпромаккасэ пуа. Адак мўйым мойын промколхоз гыч налына,—мыланэм каласкалыш.

Мэмнан „Ташнур“ промколхоз йаслын сай пашажым ужын, моло йаслат тыгак ышташ тўнгалза!

Вишньэр Эчук.

ПАША САЙ ШЫНДАЛТЫН

Ушкал күтүзө ушкал-влакым чодра гыч фэрмышкэ поктэн кондыш. Ушкал-влакын водарышт шоваш сэмын оварэн, ломыж-ломыж толыч.

Ушкал фэрмэ кудовэчыштэ лум гай ош халатым чийэн, вуйэшышт ош шовычым пидын, кидэшышт вэдрам кучэн Покла дэн Устинья ушкал-влак лүшташ вучэн шогат. Ушкал-влак толын тыпланэн шогалмэк, водарыштым лэвэ вүд дэн мушкын, ош шовыч дэн үштын, үйым шүрэн пушкыдэмдэн лүшташ тунгалыч.

Мый умбачын ушкал лүштымыштым йатыр жап ончэн шогышым. Вара чытэн кэртдэ Устиньян лүштымашкыжэ мишымат:

— Устинья, ушкал-влакда суткаш мыньар литр шорым пуат?—манын йодым.

— Түрлын пуат: 3 литр гыч тунгалын, 8 литр маркэн пушо уло—манын, Устинья мыланэм умылтарыш.

— Шөржо дэнэ вара мом ыштэда, альэ иктаж куш сдайэда?—манын адакат йодым.

— Ты мартэн сепаратыр вошт колтэн, үйым ыштышна. 22-шо ийунь гыч Кожла-Сола пионьер лагэрыш шөрньэк вигак колташ тунгална. Адак зобный больницашкэ колтэна,—маньят лүштымө шөржым молокомэрыш нангайэн опталыэ. Учот кагазэшыжэ 5 литрым шындыш.

— Устинья, шөрэтым адак вик опталыч? Вэт шөр шүрымө вошт колташ күлэш,—манын Покла Устиньям туныктэн ойлыш.

— Эй, адак мондышым вэт! Ындэ ончыкшым шөр шүрымө вошт колташ тунгалам,—маньят ола ушкал дэк мийэн лүшташ тунгалыэ.

Ушкал фэрмыштэ паша сай шындалтын; ушкал лүштышө-влак, лүшташ тунгалмэ дэч ончыч, кидыштым лэвэ вүд дэнэ шовын дэнэ мушкыт. Кид-күчыштым эрэ пүчкэдэн шогат. Атэ-шорым ушкал лүштымө почешак арун шокшо вүд дэнэ мушкын шындат. Шөр - торыкымат арун кучылт моштат.

Эчук.

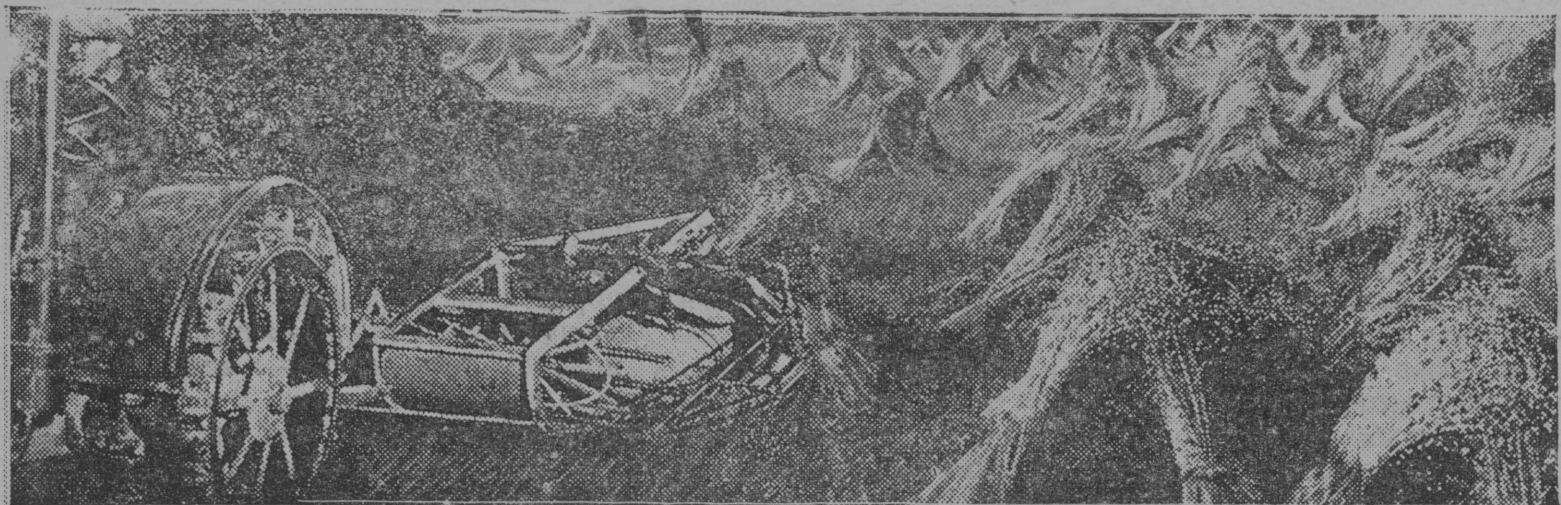
САТЫШТЭ

Лишэмын пычкэмыш,
Рүмбалгэ шарлэн.
Кайышым сай сатыш
Ош шыкшым үдэн.
Канымаш-сатэр.
Радио мур.
Вот аллэй төр вэр
Ай, ковыра!
Фонтан нэлэ ший вүдшым
Пүргалын шава.
А вишньэ ош вуйжым
Унала сава.
Мыланна кэнгэж
Ковьорым шарэн.

Мыланна энгэж
Пэлэд чумыргэн.
Кумыл нөлталтын
Сатнацтэ коштам.
Эркын, эмралтын
Шүшкалтыш шүм тан.
Настыш, поро тос...
Да, шүмэм шижэш...
„Кино“ папирос
Кидыштэм шикшэш.
Шична олымбакэ.
Ондалыым... Вүчкэм.
Мый ом кудалтэ,
Шарнэт чай мурэм:

„Ужар сат ўмыл
Пала дыр шүмнам...
Пэлэдыш умыр
Чот ушыш мэмнам“.
Тыйын пашаштэ
Вэт мыйын лүмэм?
Тыйын лүмэтшэ
Вэт мыйын шүмэм?
Йыр-вашна мардэж.
Лышташ-влак куштат.
Упшалтэш энгэж
Тыштат да туштат.

И. Эван.

КАЛИНИН С. Ф.

ТАЧАНА

Ойлымаш

ШУКЭРТСЭ ЖАП

Кэнэж эн сай жап. Кэчэ кужу, йүд күчк: кастэңэ пычкэмалтын ок шу, эр ўжара волгалташ тўналэш. Куку кэчыгут мура, шўшпык йүд вошт шўшка, моло кайыкаг тыгыдэ онгыр гайэ вэлэ шоктыктэн мурат.

Олыкым ончалат—шинчат йыма: чэвэр дэч чэвэр пэлэдыш; пэлэдыш йыда тыгыдэ йолан мўкш, тўрлө тўсан лывэ, йонэж йолан шырчык, чыланат пайрамым ыштат.

Тэвэ тыгай мотор жапыштэ ужар сывын гай чодраштэ изи гына тэнгыл ўмбалнэ Тачана тўрым тўрлэн шинчалта. Воктэнжэ кугу огыл омаш сэмынжэ улдалэш. Омаш вэлэнжэ ик лудо мыжэр, моло ўзгаржэ ок кой. Шына дэн ўвыра шукылан, омаш анэшыжэ мэкш шикшыктэн шыкш лэктэш.

Мом орола гын Тачана тидэ шэм чодраштэ? Мўкшым? Кайыкым? Укэ. Тачана тудо Тоймэт Сола поян Васлийын вольыкшым орола.

Тачана тидэ чодраштэ шиңчымыжэ огэш шу гынат, тудлан шинчидэ ок лий. Тудо нужна йэнын ўдыржө: ачажэ гэрман сарэш вуйжым йомдарэн. Гэрман сар дэч вара 1921 ийыштэ нужна ий тольо (шужэн ий маныт). Тунам калыкын кочкаш падраш киндат лийын огыл. Тачаналанат тидэ нужна ий шуко йөсым ончыктэн. Йал йыда окна йўмачэт, омса лондэм лудашат йатыр пэрнэн. Йўштыштө кылмэн коштмэт, шужэн коштмэт йатыр лийын.

Садлан Тачанан аважэ ик сорта гай мотор ўдыржым, шкэжэ дэч ойырымыжо шуын огыл гынат, нэлэ-йөсө илышлан вэрчын Тачана ўдыржым Тоймэт-Сола поян Васлийлан ашнаш пуэн.

Тулэч вара шкэжэ йал воктэн күчэн кошташ лэктын. Йалыштэ коштын гынат, киндэ пушо лийын огыл. Тыгэ кужунак илэн кэртын огыл, шужэн, орланэн колэн.

Тачана поян Васлийлан арамэш пашам ышта. Шэм шучко чодраштэ поянын вольыкшым орола. Тачана кунар пашам ыштэн гынат, поян Васлий дэч сай, поро шомакым ик канат колын огыл. Шукыж годым: „арам логар, його пий“ маным йатыр колын. Тулэч вара Тачанан чонжылан йөсын тучаш тўнгалын: „мыйынак логар кугу, мыланэмак чийаш шуко күлэш“ манын шуко шонэн шортын.

Тачанам вурсэныт гынат, кырэныт гынат, ўшанэн куржын колташ, нигэдэкат энгэрташ укэ улмаш. Пыдал налшат иктат лийын огыл. Садланак Тачаналан могай гына йөсым ужаш логалын гын, чылажымат чыташ пэрнэн.

Поян Васлий кугыза гын, нигушанат моло сэмын капшым туржын огыл: калык сэмын сарышкат мийэн коштын огыл, эрэ шкэ мөнгыштыжө торгайэн, калыкым пызырэн илэн. Пайрам йэда, йўшө кочкышым ыштэн, шкэ родо-тукымжым силэн. Тачаналан гын, калык сэмын чийашыжат вургэмым ыштэн огыл, кочкашыжат шэр тэммэш логалын огыл. Садланак Тачаналан ик кэчыжым эртарашыжат арньа гай кужун тучын.

Тэлым тэлэ гоч кид пашам ыштэн эртарэн. Кэнэжым йара жап годым калык ўдыр влак сэмын куанэн жапым эртарашаш годым чодраштэ оролэн эртарэн.

Тоймэт-Сола уло йалгэак пура йўаш йамдылалтыныт. Чыла пөртышкат вэс тўс пурэн. Пөрт эрыктымэ: кўвар ўмбал йандар, ўстэлым ош вы-

нъэр шовыч дэнэ лэвэдмэ. Ёмбалныжэ мэлна тэркэ, тэркэ ёмбалнэ ош туарам пыштымэ.

Тэркэ воктэн уй кумыж, эгэрчэ, шөрвалан шөр. Ёстэл мучаштэ лэнэж дэнэ сыра уло, ёстэл покшэлнэ шорыкан йэн портышым, шорыкдымыжо кўпчыкым, альэ мыжэрым гына шарэн.

Пөрйэнат, ўдрамашат, изигэ-кугугэ—сай, йандар вургэмыштым чийэныт. Сөрөмыштэ ўдыр, рвэзэ, у ватэ-влакат сап дэнэ, адак солык клэтэнат модыт. Ваш-ваш шыма шинча ончалтыш дэнэ, эркын воштымалын шыман пэлэшталыт. Илалшырак-влакышт пошкудышт дэн ваш-ваш йўын коштэдат. Йужо йэнышт гын, толшаш унаштым изин-кугун, пошкудыш лэкдэ вучат. Ик тўшка пөрйынгышт, ватэ-влакышт лыжгэ мурэн-мурэн Васлий кугыза дэкэ пурат. Омса тўр вэлыш пөрйын-влак шинчыт, комака лукуш ўдрамаш-влак толын тэмыч. Васлий кугыза арака клэнчам налын, пошкудо унажым нэргэж дэнэ тэмэн-тэмэн йўктылэш. Йўшө-влакшэ йужыжо муралталыт, кудыжо гын арака стакан намиймым вучэн шогат.

— Айда, Тикын изай,—шўвырэтым шокташ тўнгалшаш, укэ гын, кайашат тўналыт,—манын илалшырак марийлан Йогор пэлэштыш.

— Мый вуйым ом шупш, чўчкалтышым гына лука. Шокталтэн колтэм,—майат, шўвыржым онарташ тўнгальэ.

Ватэ-влак: „мэмнан кокла гыч кўлан гынат, чўчкалташ лэкташ логалэш“ шоналтэн, ваш-ваш ончылташ тўнгальыч.

Андрий Ильан ватым шўпшын лукто. Ильан ватэ: „ой огымак, товатат итэ ыльэ“, манын мөнгөш чакаш тўча. Миклай сыра коркам кучыктышат, сырам подыл, шогалын почкалтат вэлэ куштат. Шўвыр лыкын-лукын йўкым луктын шўмлан энэрта. Уло ойгэтым мондэн кушталтымэт вэлэ шуэш. Рвэзырак-влак копаштым „рашт, рашт, рашт“ соват. Микалэ шўвырзө Тикын кўдын „тобыдодоп, тобыдодоп“ тавалта. Ик нэргэ дэн куштымэкэ Миклай дэн Ильан ватэ корка гыч сырам кучэн, мужыр кўбөрчөн гайэ чўчкэн мийэн Тикын дэн Миклайым йўктат. Адак вэс нэргэ дэн кушталтэн тау ыштэн пытарат.

Тидэ шўвыр куштымо пўртыштө улшо йэн-влакым куандарыш. Кумылышт пушкыдэмэ, шинча ончалтышышт шыманэ.

Тачана рат дэнэ пурам йўктэда. Тунам сўлдравал кашта йўмалнэ Тачанан йўратымэ Эчукшо шогэн. Тудым Тачана шэкланэн огыл. Эчук тудо Тоймэт-солаштэ кўтычылан коштын, шкэжэ Элэволко йал гычын улэш. Тачана ратшэ шумэк пура коркам кондэн шуйалтышат—палыш—Эчук шога. Изижэ годым пырля модмым, кэлшымым шарналтэн, шўргө начкашкыжэ чэвэр лэктэ, Тачанан чурийжэ гыч Эчукым ончалмашыжэ гыч мо шонымыжо чурий ончымышто гайэ раш палэ. Эчукынат шўмжө шижэ, ожнысыжо ушышкыжо возат:

— Эй, Тачана, тый дэнэт кутыршаш шомакэ-

мат пэш шуко уло да, но кызытэ огэш лий, йөн лийэш гын, изиш варарак толам,—упша помыштыжо каласыш.

Йўшө-влак тарванэн кайышт. Пырля Эчукат кайыш. Эчук кайэн гынат, Тачанан шўмэш ўмылжө кодэш. Тачана пўртэш кодо гынат, Эчук Тачанам ушыж гыч ок кудалтэ, тудымак шона.

Пойан Васлий кугызан йэшыжэ чыла рат йўмашкэ кайа, Тачана пўртыштө шогаш кодэш.

Калыкын куанымыжэ годым ышкэтын пўртыштө шинчаш шонго йэнак огыл. Сандэнэ „кэрэк капка ончык лэктын йужышто эртарэм“, маньат, сомылым тўрлатымэкэ Тачана урэмыш лэктэш.

Тыш ончалэш, туш ончалэш,—нимат огэш кой. Капка ончылно лачак изи пийжэ гына пўрдэш.

Эчук рат пура йўмаш гыч лэктын урэм дэнэ толын Тачана дэкэ шуат, шэм шинчаж дэнэ шыматылын ончалын, упшажым „пульм“ ыштальэ:

— Тачана, пура йўаш от кайэ мо? Пайрэм годым эрэ пўртыштө, капка ончылно кузэ шогэт?—маньэ.

— Пўртыштө шогышо укэ маньэ—Тачана,—адакшым кайшаш кумылэмат укэ.

Вара коктынат лобэрышкэ кайэн, тэнгылышкэ шинчыт.

— Тачана, илымашэтшэ могайэ?

— Ышкат ужатыс. Кэчэ эрта, ўмыр кўчыкэмэш.

— Укэ,—манэш Эчук,—альэ илашыжэ тўнгалат вэлыс?

— Тый, чынак тўнгальынат вэлэ?—манэш Тачана.

— Тачана, йэн кэрэк мом ойлыжо, ындэ тыгэ коштын огыл, тидэ вознэсэнэ пайрам коклаштэ мо шонымынам шукташ пэрна—манын Эчук Тачаналан ойла.

— Вара тыгэ илэн могай пайда, тыйат Пойан Васлий дэнэ ышкэндэм орландарэн илэт.

— Тудыжо тугэ да, вара мом ыштыманжэ?

— А мом ышташыжэ, пырля ушнаш да, ик мут дэнэ кэлшэн илаш... манэш Эчук.

— Тый мыйым от нал, ондалэт? Налат гынат, от ашнэ,—манэш.

— Эк, Тачана,—манэш Эчук.—Тыгэ кутыршашат укэ. Шинчыдэ кайэт мо? ўп пырчэ йоктэ шинчэмыс, шала йэн отыл, тыйат нужна йэнгын шочшыжо, мыйат тый гайэтак нужна икшывэ улам.

— Тачана, тидым шинчэн лий: вольыкым ванталтат, оралтым пужэн ыштат, йўратыдымэ йэным нигунамат пужэн ышташ огэш лий.

Эчук Тачанан пурла кидшым кучэн, шола кидшэ дэнэ шўйжө гыч ондалын „чэвэрын“ манмыла шупшал колтыш. Эчукын йўратымыжым Тачана тачэ рашак палэн нальэ. Тудат Эчукым уэш чот ондалын уло кўргө шонымашыжым луктын ончыктышаш гай: „омак кудалтэ“ манын шупшал колтыш.

— Тачана, шўм кылэм, тугэжэ тачэ пычкэмалт мўнтө толам. Вара ыштышаш пашашкына пижына.

— Йўра, Эчук, пижына гын, пижына. Тыгэ ой-

лэн ойырлат. Тачана Эчукын тупшым ончэн ко-дэш. Эчукат коклан пөртыл ончалэш. Тачана кап-кам тўчын кўшўл клатыш кўзэн кроватьыш ма-лаш возэш. „Тачэ Эчуклан марлан кайэмак“ ма-нын шонаш тўнгальэ...

Йўд. Йыр-ваш пычкэмыш, ик йўк йўанат ок шокто манмэ дэч, лачак шўшпык гына ломбэ-рыштэ чарныдэ шўшка.

Пойан Васлийат Тачанан Эчук дэнэ кэлшы-мыжым шижаш тўчэн. Садланак тачэ йўдым Та-чана дэнэ Эчукым кўташлан вэрчын малашат во-зын огыл, окна воктэн шинчын, эрэ кўтэн шин-чэн. Эчук тошкэм шэнгэчын „кышт-кошт“ шу-дым шоктыктэн Тачана дэкэ толын пурыш. Вара кылатыш кўзэн кайэн, эркин гына клат омсам почын Тачана дэкэ пурыш...

Васлий кугыза пычалыш тарым шўшкын шын-дыш да тўгө лэктэ. Эркин гына лэваш йўмак мийыш. Шып лийын, шылын шогальэ. Клатысэ йў-кым колыштын, чойан кычкыра:

— Тачана, Тачана, малшыч мо? Тачана чойан малышэ йэнгла, омо йўк дэнэ пэлэштымэ гай:

— Мо-о! молан ачий!

— Кө уло клатыштэт! ала кө кўзыш!—Васлий кугыза пэлэшта.

— Укэ-э?!

Васлий кугыза шыдыж дэнэ кычкырал шындыш:

— Айда клатэт тўкылэн вола!

— Йёра-а.

Вара Тачана көгөным налын клат омсам тўкылмө олмэш Эчукым утаршашлан вэрчын йара прово-йым тўкылэн шынден, ўлкө волыш.

— Но, Тачана, сыравочшым мыланэм пу?—Вас-лий кугыза пэлэштыш. Тачана ынэж пу ыльэ гы-нат, тудлан пуашат пэрныш. Вара Васлий кугыза—сыравоч ындэ мыйын кидыштэм—шоналтэн, кў-шыл клатыш кўзэн кайыш, көгөным руалтэн ку-чыш гын, йара провой вэлэ тўкылмө.

— Чойа, ужат, клат омса тўкылымө олмэш, йара провойым вэлэ тўкылэн. Марлишка!

Содор гына ўлыкө куржын волэн, Тачана дэч кўрыштэш:—кө уло! Каласэ, а то от каласэ гын, тышанак пыштэн тошкалам!

Тачана лўдын гынат садак пэнгыдын шога, ни-момат огэш каласэ.

— А, от каласэ, намыстымэ, мый тыланэт ушым пуртэм альэ, эшэ йўдым марийым погэн кийыкта, муыныс көн дэн кошташыжэ! Сокры пырыс игэ!—манэшат, Тачанам ўпшө гыч руалтэн кучэн, ком-дык тўкэн колтэн, кудовэчыш шумэш шўдырэн тольо. Тидэ жапыштэ Эчук клат гыч лэктын, угыл гыч кэчалтын, йышт ўлыкө тёрштэн ала кушко шыжалтэ.

Кудовэчыштэ Тачанам Васлий кугыза кандра дэнэ ушдымо лиймэшкыжэ кырыш. Тачана пыкшэ гына вўта ончыко пий гайэ ныл йола мийэн возо.

Тачэ йўд вошт йўр йўрө, эр вэлэш гына ойна-рыш. Шар-шудышто вўд тўчалтышым, чинчэ

гай йылгыжыктарэн, чодра вэс могырым эр кэчэ лэктын ончал колтыш. Нылымышэ кэчэ Тачана ала кушто шылын коштэш. Чэвэр тичмаш чу-рийжэ шупшылалтын. Эчукым шыमतэн ончалшэ шара шинчажэ пэш йёсын ончалэш.

Йыр-ваш шоныш. Тыгат ойго, тугат ойго. Эчук дэк мийэн пураш гын, Эчук мыйым отка-зэн. Огэш отказэ ильэ гын, ик кэчэ Васлий ку-гыза мыйым кырымыж дэч вара вуйжымат ок ончыкто. Шкэжэ тунэмаш кайа манмым кольым. Васлий кугыза дэк пураш гын, тулэчат лўдмаш. Токат Васлий кугыза ушэм каймэш кырыш. Тўрлө сэмын шонэн онча. Нигуштыжат сай мучашым ок му. Шона-шона да аза сэмын шортын колта.

— Эй, тыгэ шортын, йёсланэн коштын мыла-нэм ала мо кўлэш мо?

— Ик парнья гай изи чонэмлан шукак ок кўл,—манын нур вэлышкыла ош тувыр урвал-тышыжым кок вэлыш лупшалын ошкыльо.

Мўндўрнө ўжара йошкардын койын кавам вол-галтара. Чодраштэ ик вэрэ да вэс вэрэ кайык йўклана. Тортала койын, пўнчо-влак шогат. Кок-лаштэ, лэвашла койын кож шога. Чанга ўлыл могырыштыла лап воктэн шарангыла тўшка шуй-нылдэш. Ушўт вўд ўмбач, ошын койын, тўтыра кыньэлэш.

Пўнчэр лонга гыч чонга могырымла ош шовы-чан, ош шовыран ўдыр кож воктэк толын шо-гальэ. Кэчэ йэр ўмбач тэмбал могыр сэрысэ арама вуй гоч йолжым шуйалтыш. Удырат кэчэ могырыш, ончэн шогышат, кож воктэн волэн шинчэ.

Тачана пирэ дэч утлышо шорыкла, ойганэн толын. Тудын тўсыжат какаргышыла койэш. Могыржо, кидшэ-йолжо чытыра. Йолжо пулвуй дэк шумэш вўд гайэ нөрэн. Тачана ночко йолжым ваш „роп-роп“ почкалтышат, кыньэл шогальэ. Вара ўмбал-нысэ тошто рожын мыжэржым кудадын, кож йўмак пыштыш. Пэл йолжым чумалтэн, пэлыж дэн пулвуйжым кўш ыштэн тошкал мыжэр ўм-бакшэ шинчэ. Кыньэр вуйжо дэн пулвуйыш энэртэн, шўргыжым кид копаш пыштыш... Кок-лан вичкыж тўрвыжө „лып-лып“ лийэшат; шэм шара шинчан йыржэ, йўр почэш арама коклаш вўд налмэ сэмын, нэржэ воктэн вўдыжгө йыр-йыр-йыр йогэн лэктын, шўргө мучко кор-ным ыштэн, шинча вўд вола.

Тачана йатыр шонэн шинча.

— Ындэ пытыш, нигуш кайаш.. Лучо пыташ... Ик чон ала мо огыл... Мыйын ачам-авам ара-лышэ укэ... Эчук... Эчуклан ўшанышаш укэ: тудо тунэмаш кайэн. Шыжым ижэ толэш... Толэш гынат, куанышаш укэ: садак мыйым монда. Шо-налта ыльэ гын, чамана ыльэ гын, тудо тыгэ өр-дышкө ок кай ыльэ... Эй, Эчук, Эчук, тый мыйым мондэнатак мо? Укэ, укэ, мондэн от ул. Кузэ мон дэт? Эй, Эчук, танэм, тыштэ ончылнэм лий ыльэ... Укэ, тый мўндўрнө улат. От уж, от кол... Ты-

йын йоратымэ танэт тыгэ тый вэрчэт йослана...

Умбалнэ нөлпэр коклаштэ лудо-влак игыштым вүдэн коштыт. Коклан „бак-бак“ыштэн йүкланат. Кужу пүнчө укшышто куку чодрам шэргылтарэн шинча, Тачанан пылышэшыжэ „арам лийат, арам лийат“ манмыла пэрна.

— Тэвэ вүдыштө лудо мылам йүкым пуа. Ала мыйым чаманэн, ала игыжым йомдарэн. Ойган куку вуй мучаштэм йүклана, ала молан ойгыра, ала тулыкэш кодын, ала йолташыжэ укэ. Эр кэчэ кузэ чэвэргэн модын воштыл кўза? Тура мыйын тўсэм онча. Шўшпыкат чашкэрым шэргылтара, эр кэчымак мокта. Тэвэ лывэ кок шулдыржым лупшэн пэлэдыш вуйышко тольо. Пушэнтэ лышташат мардэж дэнэ тарвана, кэчэ ваштарэш „йыли-йыли“ койылда... Ош тўнья эрык йуж дэнэ шўла. Мыланэм гына йуж укэ. Мыйым гына утарышэ иктат укэ...

— Көлан кызыт мый йөрэм, көлан кўлам!

— Лучо тидэ тўншаштэ илаш огыл да ала сайрак лийэш!

Пыташ гын, пыташ, ик мучаш!

Тачана тидэ шэм чодраш, шўшкыжө кандра онгым чыкэн, ышкэ чонжым пытарынежэ. Шинча вүдшө йоргэ йога. Коклан - коклан шортмо йөрө йүкшым чытырыктэн муралталэш, муро йүкшө онгыр гай йонгыжалтэш.

Ший онгыр гайэ йүкэм ыльэ;

Ший онгыр лонгаш йомылдыш.

Шымавуч гайэ калэм ыльэ;

Шыма вуч лонгаш йомылдыш.

Чэвэр олма гай чурийэм ыльэ;

Пойан кумыл пытарыш.

Шортын-шортын кож укшыш шўйжылан кандра онгым сакыш...

ЙАТЫР ЖАП ЭРТЫМЭК

Кэңэж. Имэ гай писэ йолжо дэнэ кэчэ мландыш шумэш ырыкта. Каваштэ ик ластык пылат огэш кой. Пўртыс эрык йуж дэнэ шўла. Тыгай мотор кэчыштэ уло чонанат куана, тэвэ умбалнэ суртурий кок шулдыржым быр быр-быр, быр-быр-быр ышталын, ышкэ сэмжэ дэнэ чонгэшталын кўшкө нөлталтэш. Уржа лийын, тўрэдаш йөра. Мардэж йуж дэнэ эркын гына, эртэн кайшэ йэнлан вуйым савэн шогышыла, „лыж-лыж“ ышталын уржа вуйым сава. Тэвэ „У нур“ колхозник-влакышт тачэ кэчын уржа тўрэдаш тўнгалтышым ышташ толыт. Ончылно бригадиркэ Тачана, почэшыжэ члэнышт-влак уржа лишкэ толын шогалыч.

— Тэвэ тидэ 2-шо бригадын учаскышт, мэмнанат нунын воктэнак, айста колхозник-влак ыштышаш пашашкына пижына,—Тачана куаналын пэлэштыш.

Колхозник-влакат рўжгэ ик йэш сэмын уржа тўрэдаш вийан пижыч...

— Тачана, тачэ вэс бригадэ-влакэт огыт толмо?—илалшырак, изирак кап-кылан ватэ пэлэштыш.

— Толыт, альэ нуно силослан шудо солаш кайэныт, тужэч толытат нунат, тўрэдаш тўнгалыт—Тачана кошартыш.

Тыгэ вэс бригадат ышкэ йэшышт дэнэ тудо кэчак пашашкэ рўжгэ пижын 1-шэ бригадэ дэнэ ўчашэн-ўчашэн, кэчаш нормым утыж дэнэ тэмышаш вэрч вийан тўрэдаш тўнгалыч.

Ик кэчэ эрта, вэс кэчэ эрта, „У нур“ колхоз йатыр уржам тўрэдаш. Уржам план почэш 10 кэчыштэ тўрэдаш пытарышаш ыльэ гын, 10 кэчэ олмэш ударлын паша ыштымышт дэнэ 7 кэчыштэ уржа пасум йыклык тўрэдаш шындышт. Тўрэдаш пытарышаш гынат, ончылно ыштышаш паша ок вучэн шого. Тэвэ киндым кырэн кугыжанышлан пушаш, киндым план почэш тэмышаш вэрч пашаш вийын пижаш. Шўлымат тыгак уржа сэмын жапыштыжэ, ик пырчым йомдардэ тўрыс погэн налман.

Чынак „У нур“ колхоз ончычат нимогай пашаштат шэнтэлан кодын огыл гын, кызытат уло вийым пыштэн пашаш пижыт. „У нур“ колхоз ожно годым нужнан илэныт гын, кызыт тошто шот гыч йатыр нөлталтын. Ожно шога дэнэ мландэ пашам ыштэныт гын, кызыт машина дэнэ ыштат. Культур шотыштат йатыр ончык кайэн улыт. Тэвэ колхоз пэлэн йоча-влакэн йаслым ыштэныт, паша годым колхозник-влакын шочшыштым ончат. Адак кас йэда погынэн радиом колыштыт. Имньэ иктышлымэ, чылажэ 22 имньэ уло, имньэ-влак посна члэн-влакэн прикрэпитлымэ улыт.

Тоймэт-Сола ожно годым посна озанлык шот дэнэ илэныт гын, кызытэ йалгэак колхозышко пурэныт. Кулак-клас тушманым, нунын агэнтурьштым вожгэ пытарышаш. Ожно кулак кид йумалнэ пызыралт илышэ йоча-влак йатыр ончык кайэныт. Тэвэ Йөрөмөйын Эчукшат Озан олаштэ йал озанлык Институтышто тэний пытаргыш ийлан тунэмэш, вашкэ мөнгө толшашлык.

„У нур“ колхоз кугыжанышлан 50 цэнтнэр киндым йошкар обоз дэнэ моло колхоз дэч ончыч нынгайышт. Талукаш планым жап дэч ончыч тэмымылан кугыжаныш „У нур“ колхозым тўрэдаш машина дэнэ пөлөклэн.

Эчук тунэм пытарэн, агроном лийын. Тудо Торйал районушко паша ышташ толэш. Торйал Райзо Эчукым „У нур“ колхозышко ончыл колхозлан лийын, колхоз дэн таңастарашлан вэрчын тэргаш колтыш. Эчук чынжымак, тошто шот гыч таңастармаштэ, пэш шуко вашталтын: кап-кыл таза, чурий йандар, шара шинчажэ эр кэчэ модын лэкмэ сэмын эрэ шыргыж коштэш. Чурийжым ончалат, ончэн шэрэт ок тэм,—тунар мотор. Чиймэ вургэмжэ гын, ойлыманат огыл. Ош тувыр чийэн, шэм сукна пинчак, шараварым чийэн, йолэш чиймэ кэмжэ шэм хром, кэчэш йыл-йыл койын чолгыжэш. Эчукын тошто кутыжө чурийжэ кодын огыл. Ушакыл кушкын, кап таза, чиймэ вургэм йандар, чатка, палашат ок лий.

Эчукат, кидэш потрфэльым сакэн, „У нур“ колхозыш толын пурыш..

Пөрт тич калык. Колхозник-влак иктышт-вэсышт дэн кутыркалат, коклаң руж воштыл колтат, йужышт гын, шонгырак-влакышт чылым гычын, монча туньык гыч шикш лукмо сэмын, тамака шикшыштым пужт-пужт луктын шинчат. Тачана ватэ-влак коклаштэ сэмжэ дэнэ кутыра. Вургэмжэ, вургэмжэ, өрат, ышкэжэ могай мотор, — воктэн шинчышэ ұдыр йолташыжлан упша помыштыжо қаласыш.

— Йолташ-влак, шыпырак лийза! Мыйым У Тор-йал райзо тэмдан колхоздам тэргэн налаш колтыш. Садланак мыйэ төмдан колхоз көргысө пашадам лончылэн налаш шонэм, — Эчук колхозник-влаклан шыма мут дэнэ пэлэштыш.

— Тугэжэ, мо шонэн толмэтым ыштэн кай! — ұстэл покшэлнэ шинчышэ колхоз вуйлатышэ Мэтрий пэлэштыш. Эчукат шкэ пашажым шуктыдэ ынэж кай. Садланак колхозник-влак дэнэ мутланаш тунгальэ. Ойлымо шомакшэ йогын вудла йогэн лэктэш.

— Колхозыштыда кунар бриригадэ дэнэ пашам ыштат? Бригадэ дэнэ бригадэ соцтанасымаш пурэн шогат, альэ укэ? Бригадир-влак чыланат тыштэ улыда? — Эчук ойлаң йодо.

— Чыланат улына, — калык кокла гыч шоктыш.

— Кузэ тыйың фамильтэшэ?

— Шулькин Йыван! — 1-шэ бригадын бригадиржэ пэлэштыш.

— Вэс бригадыжын кө бригадиржэ? Эчук адак йодо.

— Мыйэ Ситникова Тачана.

— Тыйэ, Тачана, кузэ тышкэ логалынат?

— Мыйэ, шукэртсэк тыштэ илэм. Кызытэ колхозышто бригадиркалан шогэм.

— Пэш сай, пеш сай. Кузэ вашталтынат? Эчук өрмылгэн пэлэштэн ик магал шып шинчыш, тоштыжым шарналтэн, йөратэн илымыжэ ушышкыжо возат... Кэнэта пэлэштыш.

— Кунар кэчыштэ уржам түрэд пытарышда, — Эчук йодо.

— План почэш 10 кэчыштэ түрэд пытарышаш ыльэ гын, 7 кэчыштэ түрэд нална.

— Адак кугыжанышлан киндэ планымат жап дэч ончыч тэмышна. Садланак мэмнан колхознам машина дэнэ пөдөклэныт, — манын Тачана Эчуклан пэлэштыш.

— Мый ұдрамаш йэн улам, тугэ гынат, мыйым, пычкэмышлыкэм шотлэн, колхоз бригадир курсыш тувэмаш колтыш. Курсышто йатыр шинчымашым палэн налым. Пашаштэ ударлэ ыштэнэм. Ыштышаш пашам жап дэч ончыч тэмэн толынам. Садланак мыйым, ударлын паша ыштымэмлан пальто дэнэ шальым пөлэклэныт. Умбақыжат уло виным пыштэн паша ышташ пижам.

Кангашымаш пытымэк калык мөңган-мөңгышт кайаш тарванышт.

Тачанан Эчук дэч ойырдымыжо ыш шу гынат, өкым лэкмэ сэмын моло колхозник-влак дэнэ пырльак урэмышкэ лэктэ да капка ончылсо тэнгылышкэ шинчэ.

Колхозник-влак иктын коқтың мөңгышкышт шаланэн пытышт. Тачана ышкэтак тэнгылэш шинчын кодо.

Тидэ жапыштэ Эчук портфельжым налын урэмышкэ лэктын, Тачанан лишкыжэ мийэн кутыраш тунгальэ:

— Тачана, кузэракын илымашэтшэ. Ындэ мый тый дэнэт йатыр жап годем шына уж. Тугэ гынат, мэ коқтың тачэ кэчын шоныдымо йэн ваш лийына, — Эчук Тачаналаң шыма мут дэнэ лэвэдэ.

— Эй Эчук, тыйжэ мыйым кузэ қудалтэн кайышыч. Мыйжэ могай йөсым ужынам гын, чылажымат мыланэм чыташ пэрнэн. Шукыж годем тыйым ушэштарэн йатыр шонэн шортынам. Тугэ гынат, тый мыйым нимолан йөрдымө мушкыш шовычыш лукмо сэмын қудалтэн кодышыч, — манын Тачана Эчуклан өпкэлэн ойлымо гай ойла.

— Эй, Тачана, молан тыгэ ойлэт?! Мый кайэнам гынат, тыйым садак ушэм гыч қудалтэн ом ул. Эрэ тыйымак шонэн коштынам: тэвэ ындэ Озан школым тунэм пытарэн лэктым, тылэч варажым паша ышташ тунгалам. Мыйын шотыштэм, тыйэ тошто шот гыч пэш кугун вашталтынат. Уш-акыл шотыштат, кап-кыл шотыштат, адак паша ыштымашэтат тыйын вашталтмашэтым ончыкта.

— Эй, Эчук, ойлэт шол, мый тыйым эрэ шонэнам манат, садыгак шонэн от ул. Тэвэ ындэ кум ий ожно ик кана клатышкэ күзымэт годем, Васлий кугыза мыйым ушдымо лиймэшкэм кырыш. Тунам тэвэ тылат вэрчын ышкэ чонэм йомдарэм, шоналтэн колтышымат, чон йөсэм дэнэ пытартышлан шортын осал паша гычын корангын пэлкэ шонаш тунгальым. Шоналта гын, пагала гын, иктаж гана Эчук утара ыльэ шонышым.

— Чын, Тачана, мыйэ тыйым чаманэм, тыйэ йөсө орлыкым йатыр ужынат, йатыр чытэнат: окна йэда коштмэтат, омса йэда лудмэтат, йуштыштө шужэн йөсланэн коштмэтат мыйын ушэм гычын нигунамат кайэн огыл. Мый тыйым нигунамат қудалташ шонэн ом ул. Тыгак умбакыжат ом мондо. Тачана, йөратымэ йолташэм, шинчэн лий, ожнысо кочан-кован ойлымо мутыштым: курык дэнэ курык нигунамат ваш ок лий, айдемэ дэн айдемэ эрэ ваш лийыт.

— Айда, Тачана, пырля кайэна. Мо эртышым уш гыч корандэн, умбакыжым у илыш дэнэ, у шұлыш дэнэ илаш тунгалына. Тыгэ вэр гыч тарванэн коқтыңат шыма мут дэнэ лыжгэ мутланэн, тоштым шарналтэн, йөратымашым шарналтэн умбакыла ошкылыч...

АНДРИАНОВ АРКАДИЙ

„ПОЭТНУР“ КОЛХОЗ ШОССЭ КОРНО АЧАЛАШ ВИЙАН ПИЖЫН

Кэнэж кас. Лэвэ ныжылгэ мардэж „лыж-лыж“ пуалын пушэнтгэ лышташым тарвата. „Поэтнур“ колхоз урэм. Урэмыштэ кас йыда качэ-ўдыр йўк да Пөчуйын сылнэ йўкан кармоньжо шэргылтэш.

Урэм воктэн окна йыда лувуй Микалэ „шот-шот“ окнам пэралтэн погынымашыш кычкырэн коштэш. Колхоз члэн-влакат Микалын кычкырэн коштмэк иктын-коктын толын клубыш погынышт. Клубышто погынымаш тўналмэш калык-влак ваш-ваш мом ужмо-колмыштым кутырат, газэтым лудыт, адак тўрлө мыскарам ойлэн воштылыт.

Колхо звуйлатышэ Иванов—Йолташ-влак, „Поэтнур“ колхозын тўшка погынымашыжым почмашэш шотлэна, садлан вэрчын погынымаш вўдаш вуйлатышэ дэн сэркалышэ күлэш.—Вуйлатышылан Тоньям, сэркалышлан Порисым,—манын йўк шоктыш.

Кэ тидэ йэнг-влакым сэркалышэ дэн вуйлатышылан сайлаш манэш гын, кидтам нөлталза!
— Колтыза! Тонья дэн Порис вэрым налын вэрлышт.

Тонья, ончышаш пашам налын, шоссэ корно ыштымэ нэргэн Иванов йолташлан мут пуалтэш, манын калыклан умылтарыш.

Иванов йолташ шоссэ корно нэргэн витнымашым ыштэн пытарымэк, Тонья каласаш тўнгалыэ
— Йолташ-влак, Морко корно ончышо пөлка

кўштымө почэш, мланна шкэ жапыштыжэ шоссэ корно ыштымэ планым 1-шэ ийуль маркэ 100% лан тэмаш күлэш. Эрласэ кэчынак эрдэн эрак имньэ дэн ма йолын ма чыланат пашаш лэктын кайэна.

Тонья, пашалан шўман ўдыр. Тэний гына Ар-ын 8 ий тунэмман школым пытарэн лэктэ. Колхоз пашаштэ эрэ ударнын пашам ышта. Порисыжат колхоз правлэныштэ счэтоводлан пашам ышта.

Колхоз калык чыланат ваш-ваш кутырат. Тыгэ кутырымышт кокла гычак кугурак йўк шоктыш:

— Айда, эрла эрдэнак, имньэ дэнжэ имньэ дэн, йолынжо йолын чыланат корно ачалаш кайэна.— Чыланат кайаш, — манын пунчал мутым луктын погынымаш пытыш.

Эр. Чэвэр кэчэ йошкаргэн сылнэ тўсыж дэн куанышэ йэнгла урэм кутышэш шыргыж ончалэш. „Поэтнур“ колхозын йонгыдо йўкан сигналжэ „ту-ту-у-у-т“ пуалда.

Калык-влак пуч йўкым колын, колхоз правлэныэ пөрт дэк чумыргышт. Имным почэла-почэла кычкэн шогалтышт. Ўдыр-влак, рвэзэ, качэ-влак моло йэнг-влакат ораваш күзэн шинчын, тўмырым пэралтэн, кармоньым шокталтэн, сылнэ мурым мурэн, „Поэтнур“ колхоз урэм вошт шэргылтарэн вэлэ шоссэ корно ачалаш кудал колтышт.

Тыгэракын „Поэтнур“ колхоз вийан пижын шоссэ корным ачалат.

Отв. редактор Е. Сидоркина. Секретарь Е. Смирнова. Тэхредактор А. Сэмонов. Корректор Е. Андрээв.

Аншэ 50 ырш.

МАРИЙ ӰДРАМАШ

**ЖУРНАЛ
ШЭРГЭ
ОГЫЛ.**

**ТУДЫМ ҚАЖНЭ КОЛХОЗНИЦЭ ДЭН ШЭМЭР
ӰДРАМАШ НАЛЫН КЭРТЭШ.**

журналын акшэ:

12 тылзэ	6 тэнгэ.	3 тылзэ	1 т. 50 ыр.
6 тылзэ	3 тэнгэ.	1 тылзэ (посна №)	50 ыр.

ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА!

МАРИИ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ ТЫГАИ КНАГАМ УЖАЛА:

- И. Сталин. Йошкар армий академий ту-
нем пытарышэ-влакым лукмо годым
ойлымжо 10 ыр.
- В. Ленин дэн И. Сталин. Социалис тага-
сымаш нэргэн 60 ыр.
- К. Ворошилов. Ленин, Сталин дэн Йошкар
армий 1 тэн.
- Сэргэй Миронович Киров 60 ыр.
- Г. Рыклин. Георгий Димитров 30 ыр.
- Валериан Владимирович Куйбышев 30 ыр.
- ВКП(б) Рудб Комитэт плэнумын резолю-
цыж-влак 20 ыр.
- С. Драпкина. Сарлан сар 40 ыр.
- В. Молотов. ССР Ушэм конституцыш ик
мынбар вашталтышым пуртымо нэргэн . 30 ыр.
- Карпинский. Социализм вэрч кучедалмаш
(политучэбник) 2 т. 25 ыр.
- В. Молотов. Киндылан картычкэ систе-
мым пытарыме нэргэн 40 ыр.
- В. Сорин. Владимир Ильич Ленин 50 ыр.
- Иванов С. И. Сат паша 40 ыр.
- Яндулин А. Ф. Презэ ончышын памьат-
кыжэ 20 ыр.
- Йал озанлык артэлын примэрнэ уставшэ . 25 ыр.
- Йал озанлык кушкыл чэр дэн локтылшо
ваштарэш кучедалмаш 35 ыр.
- Стыльов. Мэмнан опытна-влак 45 ыр.

- Лучинцева дэн Ласточкин. Сурт кайыкым
ашнымаш 35 ыр.
- Колхозышто дошкольно площадкэ молан
күлэш 50 ыр.
- Сэйфулина Л. Закон пудыртышо-влак
(ойлымаш) 30 ыр.
- Олык Ипай. Пионьэр муро (йоча почэла-
мут-влак). 40 ыр.
- А. Ф. Тэрэхов. Пагалымэ йунат (пакчаштэ
түрлө опытым ыштымэ нэргэн) 50 ыр.
- Задонский. Шкэнан паша (пийэс) 75 ыр.
- Либэдинский Ю. Арньа (повэсть) 70 ыр.
- Малов Ф. Куго паша (вольык ашнымэ
фэрмысэ паша нэргэн ойлымаш) . . . 1 т. 20 ыр.
- Сэлэзньова. „Карамэль“ (куго урлык прэ-
зым куштымэ нэргэн ойлымаш) 65 ыр.
- Задонский. Вэс илыш (агитпийэс) 60 ыр.
- Сэрафимович. Йоча (ойлымаш кнага) . . 70 ыр.
- Субботин. Вэс шұм (пийэс) 65 ыр.
- Тургэнэв И. С. Муму (повэсть) 30 ыр.
- П. Власов. Пбрвй палэ (пийэс) 35 ыр.
- С. Г. Чавайн Акпатыр (4 кыдэжан историй
драмэ 1 т. 50 ыр.
- М. Горький Аважэ (1-й ужаш) . . . 2 т. 50 ыр.
- Школ площадкысэ паша 1 т. 50 ыр.
- Тунгалтыш школышто пашалан туныктым ор-
ганизатлымаш 1 т. 20 ыр.

Кнага-влакым Маргизын чыла магазинлаштыжэ налаш лийэш. Заказым тыгай адрес дэн колтыза:
Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздат торготдэлан.

ИЧВ. № 24

Ц. 1985г.
Авт. № 59

Вкладч. л.